

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПАМ'ЯТКООХОРОННИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

04086, м. Київ, вул. Петропавлівська, 15

тел. +38 (044) 468-01-92
факс +38 (044) 288-54-43

ПАСПОРТ

ПАМ'ЯТКИ МІСТОБУДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

Звіринецьке укріплення Київської фортеці

м. Київ, вул. Тимірязєва, 1

Київ – 2012

ПАСПОРТ

об’єкта культурної спадщини

Звіринецьке укріплення Київської фортеці

(найменування об’єкта)

вид	**тип**	**категорія пам’ятки**
містобудування	споруда	національного значення

1. Дата утворення об’єкта:

1810 р.

2. Місцезнаходження об’єкта:

м. Київ, Печерський район, вул. Тимірязєва, 1

3. Охоронний № пам’ятки:

260067-Н.

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об’єкт узято на державний облік та визначено категорію пам’ятки:

Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2012 р. №929.

5. Наявність охоронних дощок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Відсутні.

6. Власник:

Територія пам’ятки знаходиться у державній власності

7. Користувач:

Територія пам’ятки знаходиться у користуванні Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України.

8. Охоронний договір:

Охоронний договір не укладено

9. Функціональне використання:

сучасне	**первісне**	**інші (протягом часу існування об’єкта)**
Територія Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України	оборонні споруди	городище IX-XIII ст., військові частини та міська забудова

10. Історичні дані про об’єкт:

Звіринецьке укріплення було зведене протягом 1810-1812 рр. Розташоване в межах сучасної території Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України, який міститься на частині історичної місцевості Звіринець, де у давньоруський час стояв так званий Красний двір – позаміська резиденція київських князів XI – XIII ст. Ця територія була місцем полювання на диких звірів феодальної верхівки Києва – звідси й назва місцевості.

На початку XIX ст. директор інженерного департаменту генерал К. Опперман після того, як оглянув Київ 16 квітня 1810 р., передбачаючи розрив стосунків з наполеонівською Францією, подав проект улаштування в місті укріпленого табору для запасних армій. Крім

зміцнення існуючої Києво-Печерської фортеці, передбачалося спорудити із заходу і півдня два самостійні земляні укріплення, з'єднані ланцюгом земляних редутів. Зведено південне Звіринецьке укріплення на панівній ділянці правого високого берега Дніпра, яке контролювало переправу й шлях у Наводницькому яру. У будівельних роботах брав участь загін резервних військ під командуванням військового діяча О. Єрмакова. Земляне укріплення бастіонного типу мало в плані форму неправильної пентаграми, пристосовану до своєрідного рельєфу місцевості. Фортечний фронт складався з шести полігонів, висунутого до північного сходу гонверка (вал з виступом з двох напівбастіонів), чотирьох бастіонів (південні – Видубицький і Великий, північні – Повний й Печерський), доповнених ззовні редантами, люнетами і флешами. Головна брама, прикрита равеліном, розміщувалася у південному Либідському полігоні поміж Видубицьким і Великим бастіонами. Всередині укріплення містилися тимчасові казарми й землянки для гарнізону, артилерійські й продуктові склади. Після того, як з'ясувалося, що наполеонівська армія не дійде до Києва, 1812 р. фортифікаційнф роботи припинилися. У середині XIX ст. знесено вали західного полігона. У 1918 р. форт було значно пошкоджено вибухом військових складів на Звіринці. У 1936 р. поряд з укріпленням закладено ботанічний сад Інституту ботаніки АН УРСР. Після реорганізації його у Центральний республіканський ботанічний сад (1944 р.) земляні укріплення сильно пошкоджено, але не зруйновано остаточно, як вважалося протягом тривалого часу.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль у навколишньому середовищі	Звіринецьке укріплення Київської фортеці розташовано у Печерському районі м. Києва.
Ландшафт	Місце розташування укріплення – пагорб високого правого берега Дніпра. Територія Правобережної частини міста Києва являє собою підвищену платоподібну лесову рівнину, розчленовану ярами та балками, долинами невеликих річок. Територія, на якій розташовано об'єкт, має складний рельєф. Знаходиться в межах сучасної території Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України.
Опис об'єкта	Пам'ятка є унікальним витвором фортифікаційного мистецтва – земляне укріплення бастіонного типу, яке мало в плані форму неправильної пентаграми, пристосовану до своєрідного рельєфу місцевості. На теперішній час представлена наступними елементами різної ступені збереженості: 1. Видубицький бастіон; 2. Печерський бастіон; 3. Повний бастіон; 4. горнверк; 5. люнет; 6. люнет; 7. равелін.
Перебудови, втрати й історичні нашарування	Протягом існування земляних укріплень було втрачено наступні складові: 1. Великий бастіон; 2. редант; 3. редант; 4. напівкругла батарея.
Наявність творів мистецтва та їх опис	Твори мистецтва не виявлені.

Опис території об'єкта	Всі наявні укріплення знаходиться в межах сучасної території Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України. Після вибуху артилерійських складів розташованих в укріпленні у 1918 р. тривалий час вважалося, що укріплення повністю знищено. На відміну від інших земляних укріплень фортеці дані оборонні споруди дійсно виглядають не так презентабельно, але знаходяться у задовільному стані. Після обстеження території було чітко визначено існування залишків земляних укріплень на території Ботанічного саду.
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Оцінка технічного стану пам'ятки не проводилась.
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Інженерні мережі та обладнання представлені наступними складовими: водогін, лінії електрокабелів, телефонного зв'язку тощо.
Дата і № довідки про майнову цінність об'єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в гривнях	Майнова цінність не визначена

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

-

13. Територія об'єкта:

Площа	Не визначена.
Опис меж території об'єкта	Укріплення розташоване в межах території Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України по вул. Тимірязєва, 1.

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Керуючись п. 10 (об'єкти культурної спадщини національного значення) «Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.11.2001 р. №1760, можна зробити такі висновки: - об'єкт відповідає критерію автентичності, тобто в певній мірі зберіг своє розпланування, характер, композиційні та архітектурні компоненти, частково матеріально-технічну структуру та історичні нашарування, а також певну роль у навколишньому середовищі; - справив значний вплив на розвиток культури, архітектури, містобудування та мистецтва країни; - безпосередньо пов'язаний з історичними подіями, життям і діяльністю видатних людей; - репрезентує шедевр творчого генія, став етапним твором видатних архітекторів та військових фортифікаторів.

	Таким чином предметом охорони об'єкта може бути визначено: - загальну розпланувальну структуру споруди; - архітектурні та історичні складові споруди; - об'ємно-просторову композицію споруди.

15. Зони охорони пам'ятки:

Організація-розробник науково-проектної документації	Зони охорони пам'ятки не визначені
Дата розроблення науково-проектної документації	–
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	–
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	–

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Науково-проектна документація не розроблялася	-	-	-

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Виконавець	Підрядна організація
Дослідницькі й реставраційні роботи не проводилися	-	-	-	-

Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	-
Іконографічні матеріали	-
Архівні матеріали	1. ЦДІАК, ф. 1434, оп. 1, с. 36, арк. 20. 2. ЦДІАК, ф. 1434, оп. 1, с. 37, арк. 2. 3. ЦДІАК, ф. 1434, оп. 1, с. 39, арк. 17. 4. ЦДІАК, ф. 1434, оп. 1, с. 40, арк. 41.
Бібліографічні матеріали	1. Вечерський В. В. Фортеці й замки України. – К.: , 2011. – 664 с.; 619 іл. – Бібліогр.: с. 629-649. (Науково-дослідний

	інститут пам'яткоохоронних досліджень). 2. Звід пам'яток історії та культури України. Київ. Книга I, ч. I. А-Л. – Київ, 1999. 3. Історико-містобудівні дослідження Києва / За ред. Вечерського В. В.; Відп. за вип. Сердюк О. М. – К.: Фенікс, 2011. – 454 с.; 147 іл. – Бібліогр.: с. 244-277. (Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень). 4. Лаврський альманах: Києво-Печерська лавра в контексті української історії та культури: Зб. наук. праць. Вип. 21, спецвипуск 8: Печерська фортеця та Київський Арсенал: нові дослідження / Ред. рада: В.М. Колпакова (відп. ред.) та ін. – К.: Фенікс, НКПІКЗ, 2008. – 192 с. 5. Осадчий Р. М., Черновол С. Є. Земляні укріплення Київської фортеці XVIII – XIX ст. Проблеми охорони і збереження пам'ятки // Могилянські читання 2010 року: Зб. наук. пр.: Проблеми збереження та вивчення музейних пам'яток. Сучасний стан, новітні технології, перспективи / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник; Ред. рада: В. М. Колпакова (відп. ред.) та ін. – К., 2011. – 664 с. 6. Осадчий Р. М., Черновол С. Є. Методика дослідження та інвентаризація земляних укріплень Київської фортеці // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень / Випуск 6. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. – 576 с.: рис., табл., фото. 7. Рибакова М. О. Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва. – К.: «Кий», 1997. – 374 с. 8. Ситкарева О. В. Киевская крепость XVIII – XIX вв. – К.: Национальный Киево-Печерский историко-культурный заповедник, 1997. – с., ил.

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
План Звіринецького укріплення Київської фортеці, з позначенням земляних укріплень та території об'єкта культурної спадщини	1	2011 р.	Попельниць-кий О. О.
План-схема укріплень Київської фортеці з позначенням Звіринецького укріплення	1	-	-
Німецька аерофотозйомка 1943 р.	1	1943 р.	-
Фото фрагментів	5	2011 р.	Осадчий Р. М Черновол С. Є

Паспорт склав:

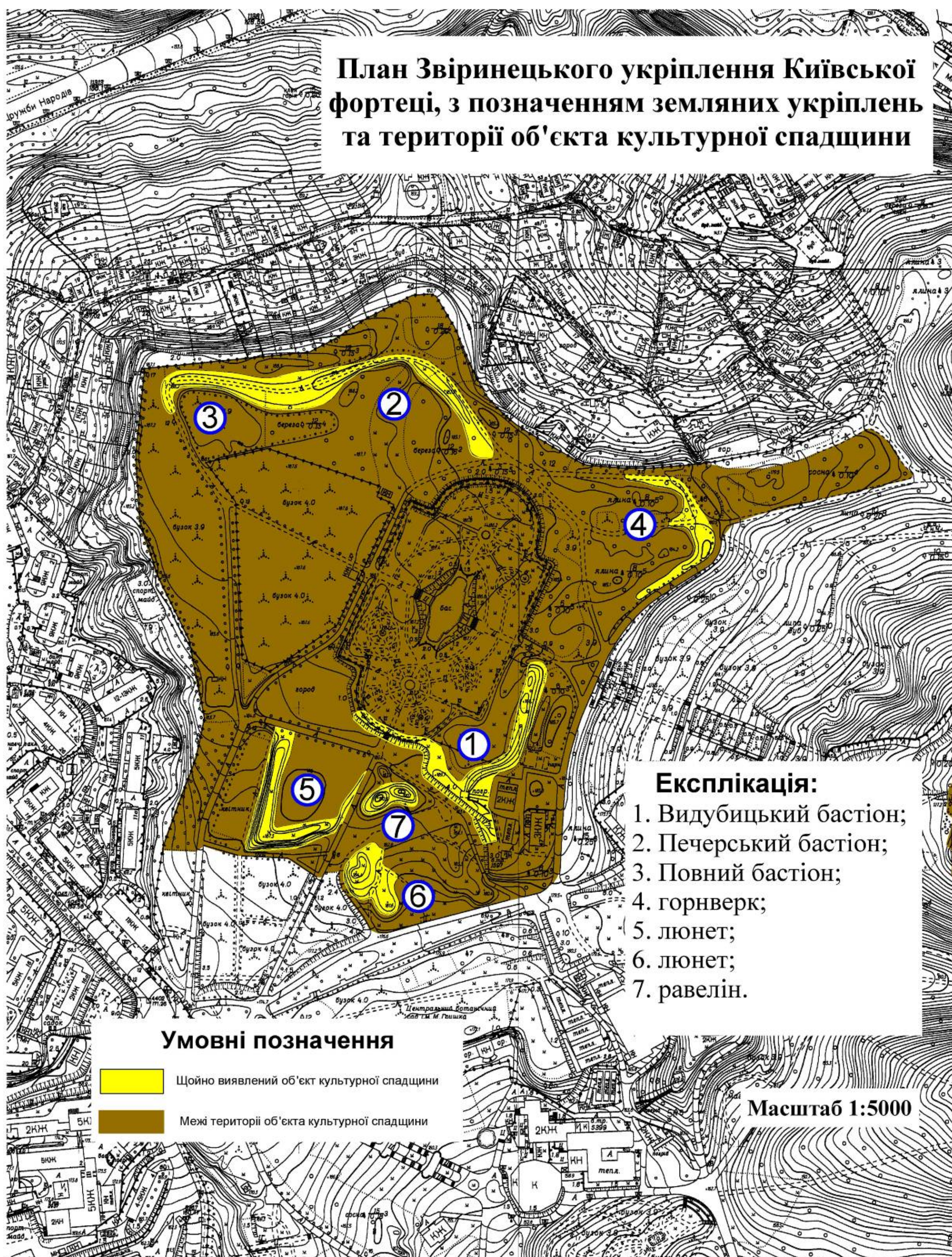
Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання

старший науковий співробітник НДІ пам’яткоохоронних досліджень	магістр історії	Черновол С. Є.		2012 р.

Директор
Департаменту культурної спадщини
та культурних цінностей
Міністерства культури України **А. М. Вінграновський**

____

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

План Звіринецького укріплення Київської фортеці, з позначенням земляних укріплень та території об'єкта культурної спадщини
Експлікація:
1. Видубицький бастіон;
2. Печерський бастіон;
3. Повний бастіон;
4. горнверк;
5. люнет;
6. люнет;
7. равелін.
Умовні позначення
Щойно виявлений об'єкт культурної спадщини
Межі території об'єкта культурної спадщини
Масштаб 1:5000

План-схема укріплень Київської фортеці з позначенням Звіринецького укріплення.

Німецька аерофотозйомка 1943 р.

Фото 1. Загальний вигляд люнету із зовнішнього боку.

Фото 2. Загальний вигляд люнету з правого фасу.

Фото 3. Загальний вигляд Видубицького бастіону та залишків равеліну.

Фото 4. Вал та рів Печерського бастіону.

Фото 5. Загальний вигляд правого фасу Повного бастіону.